

Förslag

1981/82: 5

Riksdagens revisorers förslag angående information om statliga publikationer

1981-11-12

Till riksdagen

1 Inledning

Riksdagens revisorer har undersökt behovet av information om statliga publikationer. Den viktigaste informationskällan är i dag riksdagsbibliotekets Årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer. Granskningen har främst varit föranledd av att årsbibliografins utgivning har kommit att alltmera släpa efter. När det gäller övrig information om statliga publikationer har vi inte funnit sådana brister att särskild granskning varit motiverad.

Revisorerna har efter granskning funnit

dels att det föreligger ett klart behov av information om de statliga publikationerna genom en årsbibliografi,

dels att riksdagsbiblioteket även fortsättningsvis bör svara för den årsbibliografiska verksamheten,

dels att produktionen av årsbibliografen bör rationaliseras i såväl administrativt som tekniskt avseende.

Som ett led i granskningen har upprättats två granskningspromemorior, nämligen Behovet av information om statliga publikationer (1980:8) och Produktion av årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer (1981:1). Promemoriorna har i sedvanlig ordning remissbehandlats. En sammanfattning av promemoriorna och remissvaren är som *bilaga* fogad till denna skrivelse.

I granskningspromemorian om behovet av information om statliga publikationer redovisas resultatet av en undersökning av informationsbehovet och möjligheterna att rationalisera spridningen av informationen. Informationsbehovet har klarlagts bl.a. genom en enkätundersökning och en telefonintervjuundersökning.

Efter att ha konstaterat att det väsentliga behovet av information bör tillgodoses av samhället genom att en årsbibliografi utges diskuteras i promemorian olika möjligheter att påskynda och rationalisera den årsbibliografiska produktionen. I promemorian föreslås att en översyn av produktionsformen görs i en följande utredningsetapp.

Hörda remissinstanser instämmer i promemorians synpunkter, såväl i vad gäller behoven av information om statliga publikationer som beträffande framförda förslag.

Mot denna bakgrund har en genomgång gjorts av produktionsformen för årsbibliografin. Dessutom har undersökts om det är mest fördelaktigt att riksdagsbiblioteket eller kungl. biblioteket (KB) svarar för den årsbibliografiska verksamheten.

I granskningspromemorian förordas att riksdagsbiblioteket även fortsättningsvis svarar för produktionen av de årsbibliografiska produkterna.

Vad beträffar den tekniska framställningen av årsbibliografin har en jämförelse mellan manuell och maskinell produktion visat att en övergång till det datorbaserade LIBRIS-systemet¹ skulle medföra en snabbare informations-spridning om de statliga publikationerna samt vissa rationaliseringsvinster. Därför föreslås att riksdagsbiblioteket lämnar de nuvarande manuella rutinerna och går över till att använda ADB-rutiner för att framställa årsbibliografin m.fl. bibliografiska produkter.

Förslaget om bibliografins fortsatta organisatoriska anknytning till riksdagsbiblioteket tillstyrker samtliga remissinstanser utom statskontoret. Riksdagsbiblioteket, riksdagens förvaltningskontor och KB biträder alltså förslaget.

Samtliga remissinstanser anser att datorbaserade rutiner i någon form bör införas. Förslaget om en övergång till LIBRIS-rutiner för produktionen tillstyrks av nästan samtliga remissinstanser. Dock anser flera att de ekonomiska vinsterna är alltför optimistiskt beräknade.

2 Revisorernas överväganden

2.1 Behovet av information om statliga publikationer

Enligt revisorernas mening har den genomförda granskningen gett vid handen att det finns behov av en kontinuerlig information om nya statliga publikationer och att detta behov bäst tillgodoses genom en årsbibliografi. För att årsbibliografin skall kunna fylla sin informationsuppgift är det dock uppenbart att produktionen av bibliografin måste rationaliseras och att den bör komma ut snabbare än den har gjort under senare år. Hörda remissinstanser delar denna uppfattning.

I samband med granskningen har förslag lagts fram om vissa rationaliseringsåtgärder som kan vidtas oberoende av om produktionen sker manuellt eller maskinellt. Sålunda föreslås åtgärder beträffande publikationens namn, visst urval av det material som skall ingå, vissa översättningar till engelska, vissa ändringar av riksdagsbibliotekets arbetsrutiner m.m. Därutöver föreslås i den första promemorian att en översyn av produktionsfor-

¹ LIBRary Information System.

men skulle göras i en följande etapp. En sådan översyn har gjorts och redovisas i den andra promemorian.

Vissa av de föreslagna administrativa rationaliseringsåtgärderna har redan genomförts. Andra planeras bli genomförda i samband med utgivningen av nästa årgång av bibliografin. I fortsättningen behandlar revisorerna därför främst de två huvudfrågorna i ärendet, nämligen frågan om huvudmannaskapet för bibliografin och frågan om den tekniska processen vid produktionen.

2.2 Huvudmannaskapet för årsbibliografin

I promemorian angående produktion av årsbibliografin förordas att riksdagsbiblioteket även fortsättningsvis svarar för bibliografin. Fördelarna härmed är främst att bibliotekets årsbibliografiredaktion redan är väl förtrogen med materialet, samt att riksdagens ledamöter och tjänstemän snabbt får tillgång till de statliga publikationerna. En mindre nackdel är att de statliga myndigheternas s.k. pliktleveranser även fortsättningsvis blir något större än om KB svarade för utgivningen. Behovet av personal och medel för verksamheten torde vara lika stort oavsett huvudmannaskapet.

Samtliga remissinstanser, utom statskontoret, har också kommit till slutsatsen att en fortsatt organisatorisk anknytning till riksdagsbiblioteket – åtminstone f.n. – är förmånligare än en överföring av den årsbibliografiska verksamheten till KB. Riksdagens förvaltningskontor, riksdagsbiblioteket och KB, som är närmast berörda av förslaget, instämmer sålunda.

KB konstaterar att det inte finns något som direkt talar för att all nationell bibliografisk verksamhet måste bedrivas av KB. Visst nationellt bibliografiskt arbete utförs redan i dag utanför KB av Bibliotekstjänst AB utan olägenheter. Vidare pågår genom delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) en utveckling mot ökad spridning av ansvaret på biblioteksområdet genom inrättande av s.k. ansvarsbibliotek, vilket system också bör kunna inbegripa katalogiseringsarbetet. KB pekar också på att en samordning av katalogiseringen mellan KB och riksdagsbiblioteket för att undvika dubbelarbete mycket väl går att åstadkomma utan att ändra huvudmannaskapet. Utifrån dagens lokal- och personalsituation instämmer således KB i förslaget men tillägger, att en mer förutsättningslös prövning av saken kan behöva göras senare.

Statskontoret, som har avvikande mening, pekar på att KB redan i dag har den kompetens och de kunskaper som fordras för katalogisering av årsbibliografimaterialet om den tekniska produktionen kommer att bygga på rutinerna i LIBRIS. Inom de närmaste åren kommer vidare KB:s arbete med de egna restantierna från 1970-talet att vara avklarat och personal kunna frigöras för nya uppgifter, t.ex. framställningen av årsbibliografin. Riksdagsbibliotekets personalstyrka bör även på kort sikt kunna anpassas till en förändrad arbetssituation i vilken den årsbibliografiska verksamhe-

ten inte längre ingår bland arbetsuppgifterna. En personalminskning kan ske genom att eventuell övertalig personal bereds möjligheter att flytta till andra bibliotek, anser statskontoret.

Enligt revisorernas mening behöver riksdagen få snabb information om de statliga publikationerna och ha tillgång till materialet som sådant. Denna service garanteras bäst genom att riksdagsbiblioteket även fortsättningsvis svarar för framställningen av årsbibliografin. Revisorerna vill påminna om KB:s uppfattning att en samordning av katalogiseringen mellan KB och riksdagsbiblioteket för att undvika dubbelarbete mycket väl går att åstadkomma utan att ändra huvudmannaskapet. Då det inte heller har kunnat påvisas att en överföring av verksamheten till KB skulle leda till samordningsfördelar eller ekonomiska vinster i övrigt finns det inte någon anledning att föreslå ett ändrat huvudmannaskap för den årsbibliografiska verksamheten.

Revisorerna delar DFI:s synpunkter att den förordade ansvarsfördelningen förutsätter ett nära och kontinuerligt samarbete mellan årsbibliografiredaktionen och KB.

2.3 Den tekniska framställningen av årsbibliografin

2.3.1 Val av jämförelsealternativ

Granskningen har lett fram till förslag om en övergång från den nuvarande manuella framställningen av årsbibliografin till användande av ADB-behandling enligt LIBRIS-rutiner. Förslaget baseras på en jämförelse mellan de båda produktionsalternativen. Valet av LIBRIS-systemet för ADB-behandlingen motiveras av att detta är ett befintligt system som redan används av de svenska forskningsbiblioteken. Systemet har också den fördelen att det är anpassat till internationella standards.

Det finns visserligen även andra ADB-baserade bibliotekssystem i Sverige, bl.a. folkbibliotekens ADB-system, BUMS. Det senare är emellertid i första hand konstruerat för de kommunala bibliotekens behov. Då det inte torde vara realistiskt att utveckla ytterligare ett ADB-baserat nationellt bibliotekssystem i Sverige har jämförelsen mellan en manuell produktion och en ADB-produktion skett från den utgångspunkten att LIBRIS är det enda tänkbara ADB-alternativet.

Av remissmyndigheterna är det enbart DFI och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) som sätter i fråga valet av LIBRIS-systemet som ADB-alternativ. DFI anser att LIBRIS troligen är det intressantaste alternativet till nuvarande manuella rutiner men framhåller att en belysning av ett tredje alternativ (mikrodator-tillämpning) borde ha gett en bättre bedömningsgrund.

UHÄ:s svar är grundat på yttranden från fyra universitetsbibliotek, av vilka två enbart har diskuterat LIBRIS-alternativet. Det tredje biblioteket

önskar en ytterligare diskussion om alternativen, medan det fjärde vill se LIBRIS kompletterat med ett system med bättre sökmöjligheter.

Enligt revisorernas mening torde framtagandet av ett tredje alternativ för en jämförelse med nuvarande manuella system kräva onödigt stora utredningskostnader, bl.a. för att man med någon säkerhet skall kunna bedöma systemets funktioner och kostnader. Valet av ett redan befintligt system som jämförelsealternativ är därför försvarbart.

I förhållande till BUMS har LIBRIS många fördelar. LIBRIS-systemet omfattar f. n. 21 forskningsbibliotek, varav riksdagsbiblioteket är ett. Dessutom har även bibliotek som står utanför forskningsbibliotekens krets möjlighet att ansluta sig till systemet via uppringd telefonförbindelse. LIBRIS-biblioteken katalogiserar vidare sitt material via terminalförbindelse till databasen. De gjorda katalogiseringarna kan sedan omedelbart utnyttjas av övriga LIBRIS-bibliotek i landet.

Revisorerna anser att det finns vägande skäl att utgå från LIBRIS som jämförelsealternativ. Dessutom förutsätter revisorerna att LIBRIS-systemet vidareutvecklas i de delar som systemet inte kan anses vara effektivt.

2.3.2 Jämförelsen mellan manuella rutiner och LIBRIS-rutiner

I upprättad granskningspromemoria redovisas en jämförelse mellan manuella rutiner och LIBRIS-rutiner såväl i vad gäller arbetsformer som samhällsekonomiska konsekvenser och konsekvenser i övrigt.

Sett ur samhällsekonomisk synvinkel bör samtliga kostnader för produktionen inkluderas i kalkylen, oavsett om det är riksdagsbiblioteket, KB eller någon annan som skall stå för dem. Kalkylarbetet har emellertid endast kunnat drivas så långt att de olika myndigheternas kostnader kvantifierats och värderats. Sålunda ingår inte de enskildas kostnader i form av utlägg, tid eller besvär.

Den kalkylmetod som använts bygger på att de bibliografiska slutprodukterna är desamma i de båda produktionsalternativen och att det inte finns några kvalitetsskillnader att ta hänsyn till. Möjligheten till en snabbare framställning av årsbibliografin med hjälp av LIBRIS har inte kunnat värderas i kronor. Denna kvalitetsaspekt ligger alltså utanför sifferkalkylens ram.

Med utgångspunkt i identiska slutprodukter i de båda alternativen har de årliga kostnaderna för alternativen jämförts. Jämförelsen har utfallit till LIBRIS-alternativets fördel med ca 80000 kr. per år. Detta belopp måste dock ställas i relation till nödvändiga initiala investeringskostnader för utbildning, systemarbete och installationer på ca 80000 kr., om LIBRIS införs.

På grundval av kalkylerna i promemorian har förslag lagts fram om att årsbibliografin fortsättningsvis skall produceras med hjälp av ADB enligt LIBRIS-systemet. Nästan samtliga remissinstanser instämmer i detta förslag.

I vissa fall reserverar man sig dock för vad som kan komma fram vid utarbetandet av en fördjupad kravspecifikation. Den genom LIBRIS-alternativet ökade snabbheten i informationsspridningen är för flera remissinstanser ett vägande skäl för att välja detta alternativ. Därutöver värdesätts från bibliotekshåll att visst katalogiseringsarbete bara behöver utföras av ett LIBRIS-bibliotek samt att man får en ökad möjlighet att lokalisera det statliga materialet. För de bibliotek som erhåller s.k. pliktleveranser innebär en LIBRIS-registrering även ett visst stöd vid leveranskontrollen.

Göteborgs universitetsbibliotek tillstyrker förslaget om en övergång till LIBRIS enbart under förutsättning att dess genomförande inte kommer att försena behandlingen av nuvarande restantier. Lunds universitetsbibliotek framhåller att det är angeläget att en övergång snarast sker till datamaskinell behandling. Eftersom LIBRIS-systemet i dag inte ger tillräckliga sökmöjligheter, har man i Lund startat ett projekt med registrering av tio årgångar av SOU-betänkanden enligt det s.k. 3Rip-systemet. Utöver den information som finns i LIBRIS registreras då innehållsförteckningar samt figur- och tabelltexter i betänkandena. Biblioteket anser att detta system till försvarbara kostnader ger långt större sökmöjligheter än vad LIBRIS erbjuder. För registreringen krävs förutom LIBRIS-terminalen även ordbehandlingsdator.

Av de invändningar som i övrigt förts fram av remissinstanserna finns det anledning att beröra följande.

De kalkyler som upprättats följer enligt statskontorets mening inte vedertagen praxis för investeringskalkylering, bl.a. nuvärdeskalkylering. Detta försvårar utvärderingen av kalkylerna, anser statskontoret.

Vissa remissinstanser uttrycker vidare tveksamhet beträffande tillförlitligheten av ett par kalkylposter. Sålunda anser såväl KB som statskontoret, Linköpings universitetsbibliotek och Riksdagens SACO/SR-förening att de beräknade investeringskostnaderna för kravspecifikation, system- och programutveckling är osäkra eller underskattade.

Tre universitetsbibliotek, nämligen Uppsala, Linköpings och Göteborgs universitetsbibliotek, hävdar att erfarenheterna av LIBRIS visar att förkalkylerade ekonomiska besparingar inte har kunnat förverkligas vid drift. Två av biblioteken anser sålunda att registreringskostnaderna kommer att bli väsentligt högre än vad som beräknats i granskningspromemorian. Samtliga tre bibliotek finner dock att den ökade snabbheten ger så stor vinst från samhällsekonomisk synpunkt att detta motiverar en övergång.

Revisorerna vill understryka att den kalkylmetod som använts speglar den årliga skillnaden i driftkostnader mellan LIBRIS-rutiner och manuella rutiner. Kalkylresultatet är att LIBRIS-systemet ger en 80000 kr. lägre årskostnad samt en investeringskostnad på ungefär samma belopp. Statskontorets synpunkt att uppläggningskostnaden för kalkylen försvårar utvärderingen har vi inte funnit belägg för. En nuvärdeskalkyl är givetvis ett värdefullt beslutsunderlag men har i detta fall inte tillämpats på grund av osäkerheten

om investeringsperiod och adekvat kalkylränta. Kalkylunderlaget torde dock visa att LIBRIS-alternativet är den ekonomiskt mest förmånliga produktionsformen oavsett vilken kalkylmodell som tillämpas.

Med den osäkerhet som normalt präglar förkalkyler för ADB-investeringar måste man godta att viss osäkerhet häftar vid de upprättade kalkylerna. Dessutom bör det – som också påpekats av flera remissinstanser – beaktas att den största fördelen ligger i att de registrerade bibliografiska uppgifterna omedelbart blir tillgängliga för de ca 50 bibliotek som söker i LIBRIS databas samt att den tryckta årsbibliografin kan ges ut utan eftersläpning. När det gäller ADB-kostnaderna för registrering i LIBRIS har det visat sig att man bör räkna med högre kostnader än de i kalkylen ingående minimikostnaderna. Eftersom kostnadsbilden beror på lokala rutiner, katalogiseringsobjektens art, katalogiseringsnivå m.m., krävs en provverksamhet för att kostnaderna skall kunna bedömas.

Kalkylerna bör alltså utvecklas när förutsättningarna enligt kravspecifikation och systemarbete är mera penetrerade än i dag.

Statskontoret pekar å andra sidan på att besparingsmöjligheterna vid katalogisering av statliga publikationer inom andra bibliotek inte är medräknade i LIBRIS-alternativet. Dessutom bör enligt statskontoret den besparingen göras att antalet katalogkort per publikation begränsas till maximalt två i LIBRIS-alternativet i stället för de tre katalogkort som förutsatts i kalkylen. Statskontoret finner också att LIBRIS-alternativet – men inte det manuella alternativet – i sig innehåller vissa inbyggda kontroller och att alternativen därför ej är jämförbara. LIBRIS-alternativet skulle alltså här innebära vissa fördelar utöver de i promemorian nämnda.

Statskontorets uppfattning är dock inte helt korrekt då den minskade dubbelkatalogiseringen hos riksdagsbiblioteket och KB har värderats och ingår i kalkylen. Däremot har inte de eventuella ytterligare vinsterna i LIBRIS-alternativet på grund av minskad dubbelkatalogisering vid andra bibliotek kunnat bedömas. Den mest väsentliga vinsten torde dock ligga i att riksdagsbibliotekets katalogiseringar i fortsättningen blir tillgängliga för KB och övriga LIBRIS-bibliotek. Givetvis förutsätter uppdelningen mellan KB och riksdagsbiblioteket ett nära och kontinuerligt samarbete mellan årsbibliografiredaktionen och KB. Statskontorets synpunkt att antalet katalogkort per publikation bör begränsas till två är värd att uppmärksammas.

Övriga synpunkter som framförs i remissvaren är bl.a. att det angående tryckningen av bibliografin inte torde vara realistiskt att räkna med en årlig offertförfrågan hos olika tryckerier med tanke på den begränsade upplagan samt tidsåtgången för att fatta beslut. Flerårskontrakt anses vara mer förmånliga. Vidare betonas vikten av noggrannhet vid utarbetande av kravspecifikation och vid systemarbete. Man anser också att effekterna av den nu pågående utredningen om taxesystem för LIBRIS bör klarläggas innan slutligt beslut fattas. Flera remissinstanser instämmer särskilt i

granskningspromemorians förslag att den nuvarande eftersläpningen i den årsbibliografiska verksamheten bör behandlas i särskild ordning och oberoende av de planerade LIBRIS-rutinerna.

Mot bakgrunden av att årsbibliografin hittills tillhandahållits de statliga myndigheterna m.fl. kostnadsfritt togs frågan om prissättning av bibliografin upp i den första promemorian. Där konstateras att vid bedömning av frågan om prissättning avgörande vikt bör läggas vid de samhällsekonomiska konsekvenserna. Om en självkostnadsprissättning medför att avnämarna av ekonomiska skäl inte utnyttjar bibliografin, uppkommer negativa samhällsekonomiska konsekvenser i form av försämrad service på biblioteken och onödiga kostnadsökningar inom myndigheterna. Dessa kostnadsökningar kan uppstå dels på grund av dubbelarbete myndigheterna emellan, dels på grund av att vissa myndigheter kan förväntas göra uppgagna små kataloger över det statliga trycket.

En annan principiell synpunkt är att existerande kunskap eller information bör vara tillgänglig för alla.

Revisorerna förordar i dag inte en avgiftsbeläggning av årsbibliografin. När bibliografin inlemmas i LIBRIS-systemet uppstår emellertid en ny situation, vid vilken information om de statliga publikationerna antingen kan erhållas via den tryckta årsbibliografin eller via terminalsökning av ett LIBRIS-bibliotek. I detta läge bör den tryckta årsbibliografin prissättas enligt samma grunder som andra katalogprodukter som tas ut ur LIBRIS-systemet.

Övriga förslag från remissinstansernas sida att öka effektiviteten vid användningen av LIBRIS-alternativet bör också uppmärksammas. Bl. a. bör givetvis det på lång sikt bästa tryckningskontraktet eftersträvas.

2.3.3 *Konsekvenserna för riksdagsbiblioteket*

Vid granskningen har vidare aktualiserats vissa konsekvenser för riksdagsbiblioteket vid en övergång till LIBRIS-systemet.

Arbetsmiljön på riksdagsbiblioteket påverkas i huvudsak positivt av en övergång till LIBRIS-rutiner. Så t.ex. minskar sorteringsarbetet och ökar utlåningsarbetet. Från vaktexpeditionen försvinner stencildragningen, som anses vara en oattraktiv arbetsuppgift.

Under förutsättning att personalstyrkan vid riksdagsbiblioteket hålls oförändrad kan övergången till LIBRIS beräknas medföra en ökad medelsförbrukning på ca 5000 kr. per år. Jämförs arbetsuppgifterna i de båda produktionsalternativen medför LIBRIS en minskad arbetstidsåtgång på ca 2000 timmar per år inom biblioteket.

Såväl riksdagsbiblioteket som riksdagens ST-förening och SACO/SR-förening anser att tidsinbesparingarna i LIBRIS-alternativet förefaller något optimistiskt beräknade. En orsak härtill är att den förbättrade service som den nya tekniken medför torde öka efterfrågan på riksdagsbibliotekets tjänster. De fackliga remissorganen understryker därutöver personalens krav på godtagbar fysisk arbetsmiljö i samband med att LIBRIS införs.

Revisorererna finner för sin del att de farhågor som man fört fram från riksdagsbibliotekets och de berörda fackliga organens sida angående den kalkylerade arbetstidsbesparingen har sin grund i en motiverad osäkerhet inför en ny teknik. Eftersom de i promemorian gjorda bedömningarna ändå baseras på faktiska erfarenheter inom KB och LIBRIS-sekretariatet torde denna osäkerhet dock inte vara så stor att den bör få hindra en övergång till ADB-teknik.

Den beräknade arbetstidsbesparingen bör inte direkt påverka den nuvarande personaldimensioneringen inom årsbibliografiredaktionen. För en bedömning av personaldimensioneringen krävs en arbetsmätning av redaktionens totala uppgifter. Den i kalkylen framräknade samhällsekonomiska vinsten bygger på att personalen under den sålunda inbesparade tiden fullgör andra angelägna arbetsuppgifter. Utlåningsarbete och omhändertagande av restantierna är sådana uppgifter.

Vid själva övergången till nytt system bör årsbibliografiredaktionen helt satsa på att få till stånd en löpande årsbibliografisk produktion med hjälp av LIBRIS. Den nuvarande eftersläpningen i framställningen av årsbibliografin bör därför avarbetas i särskild ordning.

3 Revisorernas hemställan

Med hänvisning till vad ovan anförts angående behovet av information om de statliga publikationerna och bibehållandet av riksdagsbiblioteket som huvudman för utgivning av en årsbibliografi över de statliga publikationerna samt vikten av att årsbibliografin hålls aktuell hemställer revisorererna

att riksdagen uppdrar åt riksdagens förvaltningskontor att vidta åtgärder så att den av riksdagsbiblioteket utgivna årsbibliografin senast från och med den 1 januari 1983 framställs med hjälp av ADB-rutiner enligt LIBRIS-systemet.

Beslut i detta ärende har fattats av revisorererna Sture Palm (s), Bertil Jonasson (c), Hugo Bengtsson (s), Rolf Sellgren (fp), Hagar Normark (s), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Ivan Svanström (c), John Johnsson (s), Wiggo Komstedt (m), Olle Aulin (m) och Margit Sandéhn (s).

Vid ärendets slutliga handläggning har vidare närvarit kanslichefen Göran Hagbergh, byråchefen Bo Willart och byrådirektören Susanne Gaje (föredragande).

På riksdagens revisorers vägnar

STURE PALM

Susanne Gaje

RIKSDAGENS REVISORER

Sammanfattning av granskningspromemoriorna 1980:8 Behovet av information om statliga publikationer och 1981:1 Produktion av årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer — Jämförelse mellan två produktionsmetoder — samt däröver avgivna remissyttranden

1 Granskningspromemoriorna¹

1.1 Bakgrund

Bakgrunden till granskningen har varit att den väsentliga delen av information om statliga publikationer, nämligen den av riksdagsbiblioteket utgivna Årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer, efter hand blivit mer och mer försenad. Förseningarna har allvarligt minskat årsbibliografins värde som informationskälla. I årsbibliografen förtecknas årsvis de statliga myndigheternas publikationer.

Granskningen har inte enbart avsett de speciella problemen med årsbibliografen utan omfattar därutöver den övriga information som ges om statliga publikationer. I en första etapp av granskningen har behoven av information om statliga publikationer undersökts. Denna etapp har redovisats i granskningspromemorian 1980:8 Behovet av information om statliga publikationer.

I nämnda promemoria konstateras att bibliotek, myndigheter m.fl. behöver information om de statliga publikationerna och att bl.a. riksdagsbibliotekets årsbibliografi kan fylla detta behov. Samtidigt framförs vissa förslag beträffande årsbibliografins namn, urvalet av det material som skall ingå i den, vissa engelska översättningar, vissa ändringar beträffande riksdagsbibliotekets arbetsrutiner m.m. Vidare föreslås att det i en följande etapp undersöks huruvida produktionen av årsbibliografen kan rationaliseras med hjälp av ADB. Enligt promemorian är det främst LIBRIS,² ett befintligt ADB-system för de svenska vetenskapliga biblioteken, som bör provas från tekniska, ekonomiska och personalmässiga utgångspunkter.

Granskningspromemorian har remissbehandlats. Remissorganen instämmer såväl i vad gäller behoven av information om statliga publikationer som beträffade de övriga förslagen.

Mot bakgrunden härav har i en följande etapp (etapp två), vilken redovisas i promemorian 1981:1, produktionsformen undersökts. De nuvarande manuella rutinerna på riksdagsbiblioteket har jämförts med grovt skisserade LIBRIS-rutiner. Dessutom har undersökts om det är mest fördelaktigt att riksdagsbiblioteket eller kungl. bibliotekt (KB) svarar för den årsbibliografiska verksamheten.

¹ Utredare: byrådirektören Susanne Gaje.

² LIBRARY Information System.

1.2 Jämförelse mellan två produktionsmetoder

Syftet har varit att jämföra de samhällsekonomiska kostnaderna för den nuvarande manuella produktionen av det årsbibliografiska materialet med motsvarande kostnader för produktion med hjälp av LIBRIS. LIBRIS-alternativet är dock inte ett färdigutformat systemförslag utan endast ett underlag som tagits fram för kostnadsjämförelsen. Därvid har förutsatts att de slutliga bibliografiska produkterna är jämförbara i båda alternativen men att årsbibliografin framställs snabbare med hjälp av LIBRIS.

Kalkylarbetet har emellertid endast omfattat de olika berörda myndigheternas – ej de enskildas – kostnader. Konsekvenserna för samhället i övrigt, t.ex. konsekvenserna av den ökade snabbheten vid ADB-framställning av årsbibliografin, har inte kunnat värderas i kronor.

De antaganden och förutsättningar som kalkylen i övrigt bygger på baseras huvudsakligen på riksdagsbibliotekets och KB:s erfarenheter. Vidare förutsätts att förordningen (1978:910) om leverans till riksdagsbiblioteket av skrifter som ges ut av statliga myndigheter även fortsättningsvis kommer att gälla och att riksdagsbiblioteket svarar för att det årsbibliografiska materialet blir förtecknat och bekantgjort.

Det antas vidare att de svenska katalogiseringsreglernas miniminivå används. I vissa fall kan dock mera utförlig katalogisering behövas. Såväl svaren på en enkät som kansliet ställt till mottagarna av årsbibliografin som diskussionerna vid en konferens som kansliet hållit under utredningsarbetet har visat att de allra flesta intressenterna anser att det är en fullt tillräcklig ambitionsnivå att tillämpa de svenska katalogiseringsreglernas miniminivå. Även remissvaren bestyrker denna uppfattning.

I jämförelsen räknas med exakt samma produktionsplan för det manuella alternativet och LIBRIS-alternativet. Samtliga kostnader anges i 1981 års prisnivå.

Enligt uppgifter, inhämtade via en offert avseende ADB-produktion, kan tiden för framställning av årsbibliografin beräknas bli väsentligt förkortad om man använder LIBRIS. Under förutsättning att de inkommande statliga publikationerna katalogiseras löpande under ett kalenderår kan efter en inkörningsperiod årsbibliografin beräknas vara klar i augusti månad påföljande år.

En mer aktuell årsbibliografi antas leda till ökad utlåning, dvs. till ökad kunskap och ökad nytta. Samtidigt leder den utökade utlåningen även till högre kostnader. Nettoeffekten av den ökade snabbheten vid framställningen bedöms vara positiv, även om den inte har kunnat värderas.

En anslutning till LIBRIS-systemet kräver vissa investeringar. För det första behöver riksdagsbiblioteket en styrenhet med större kapacitet än den befintliga styrenheten. För det andra behöver årsbibliografiredaktionen ytterligare en textskärmsterminal med arbetsbord och belysning. För det tredje krävs kravspecifikation samt systemarbete och projektledarskap under en inkörningsperiod. Ytterligare en post är utbildning av årsbibliografiredaktionens personal i de nya rutinerna.

Den ekonomiska jämförelsen visar att en övergång till LIBRIS skulle medföra en vinst för de statliga myndigheterna på sammantaget ca 80 000 kr. per år, huvudsakligen bestående av minskad arbetstidsåtgång på ca 2 000 timmar per år på riksdagsbiblioteket. Denna arbetstidsminskning avser endast de jämförda arbetsuppgifterna. Eftersom årsbibliografiredaktionens övriga arbetsuppgifter inte har tidsstuderats ger beräkningarna inte underlag för bedömning av arbetsstyrkans framtida storlek.

Kostnaderna för samtliga investeringsinsatser beräknas till ca 80 000 kr.

Övriga konsekvenser av en övergång till LIBRIS är bl.a. en beräknad ökad medelsförbrukning inom riksdagsförvaltningen på ca 5 000 kr. per år. (Personalstyrkan förutsätts vara oförändrad.)

Vid en övergång till LIBRIS förändras arbetsmiljön ganska kraftigt för den berörda personalen. En övergång från de olika manuella rutinerna till nytt arbetssätt, bl.a. vid textskärmsterminal, kan upplevas både positivt och negativt. Experter poängterar att arbetsbord och belysning måste vara riktigt utformade och att personalen ej bör sitta vid terminalen mer än två timmar åt gången.

En positiv arbetsmiljöeffekt av övergången till LIBRIS är att vaktexpe-
ditionen slipper stencildragningen av katalogkort, ett arbetsmoment som ansetts smutsigt och tråkigt.

För att uppnå full rationaliseringseffekt bör en övergång till LIBRIS helst ske vid ett kalenderårsskifte och då tidigast vid årsskiftet 1982/83.

I en fullständig samhällsekonomisk bedömning bör även de arbetsmiljöfaktorer som innebär för- eller nackdelar kvantifieras och värderas. Likaså bör värdet för årsbibliografins nyttjare av betydligt snabbare information tas med i kalkylen. Som tidigare nämnts har dock inte kalkylarbetet kunnat drivas så långt.

Den sammanfattande bedömningen är att såväl samhället i stort som riksdagen och biblioteksväsendet skulle vinna på att välja LIBRIS-systemet som produktionsmetod för det årsbibliografiska materialet.

1.3 Huvudmannaskapet för den årsbibliografiska produktionen

I delpromemorian 1980:8 Behovet av information om statliga publikationer påpekas att nuvarande dubbelarbete beträffande katalogisering mellan riksdagsbiblioteket, KB och Bibliotekstjänst AB bör inskränkas så långt som möjligt. Två remissorgan tar upp frågan om ansvarsfördelningen i sina remissvar, nämligen statskontoret och Bibliotekstjänst AB.

Statskontoret sätter i fråga om inte ansvaret för årsbibliografiutgivning-
en bör överföras till KB bl.a. för att uppnå en organisatorisk samordning av utgivningen av de nationalbibliografiska publikationerna och annan, därmed jämförbar, bibliografisk verksamhet.

Bibliotekstjänst AB framhåller i sitt remissvar att man är övertygad om att riksdagsbiblioteket med sina kanaler till myndigheterna bör vara den instans som samlar in materialet och svarar för katalogiseringen.

Mot bakgrunden av synpunkterna i remissvaren gjordes en särskild utredning av denna fråga under etapp 2. På grundval av resultatet av denna konstateras i promemorian 1981:1 att det synes vara rationellt att riksdagsbiblioteket även fortsättningsvis svarar för framställningen av årsbibliografin. Fördelarna härmed består främst i att bibliotekets årsbibliografiredaktion är väl förtrogen med materialet, samt att riksdagens ledamöter och tjänstemän har möjligheter att snabbt komma åt materialet. En mindre nackdel är att de statliga myndigheternas s.k. pliktleveranser är något större än de skulle vara om pliktexemplar enbart lämnades till KB och sex universitetsbibliotek (SFS 1978:487). Behov av personal och medel för verksamheten torde inte påverkas av huvudmannaskapet.

Dubbelarbetet mellan riksdagsbiblioteket och KB vad gäller katalogisering inskränks automatiskt vid en övergång till LIBRIS. Ett ökat samarbete mellan de båda biblioteken vid produktion av bibliografin är ändå en förutsättning.

1.4 Slutsatser och förslag

Sammanfattningsvis ger granskningen till resultat att riksdagsbiblioteket även fortsättningsvis bör svara för den årsbibliografiska verksamheten.

En jämförelse mellan manuell och maskinell produktion av årsbibliografien talar för en övergång till LIBRIS för produktion av bibliografin. En sådan övergång medför:

- snabbare spridning av informationen om de statliga myndigheternas publikationer, vilket ger ökad nytta
- möjligheter till en löpande produktion av det årsbibliografiska materialet, vilket innebär att registrering och publicering av informationen håller samma takt som inflödet av statliga publikationer
- en tidsinbesparing på ca 2 000 timmar per år inom riksdagsbiblioteket vid framställning av årsbibliografien (Däremot har inte den totala arbetsbelastningen på årsbibliografiredaktionen kunnat kartläggas.)
- en samlad vinst för de statliga myndigheterna på ca 80 000 kr. per år, huvudsakligen bestående av värdet av tidsinbesparingen enligt ovan
- i huvudsak positiva förändringar i arbetsmiljön på riksdagsbiblioteket, t.ex. minskat sorteringsarbete och ökat utlåningsarbete samt avskaffande av stencildragning på vaktexpeditionen.

För att dessa fördelar skall kunna uppnås måste man dock räkna med

- en ökad medelsförbrukning på ca 5 000 kr. per år (I beräkningarna förutsätts att riksdagsbibliotekets personalstyrka är oförändrad.)
- initiala investeringar för utbildning, kravspecifikation, systemarbete och installationer till en sammanlagd kostnad av ca 80 000 kr.

Riksdagsbiblioteket bör sålunda lämna de nuvarande manuella rutinerna och gå över till LIBRIS-rutiner för att framställa de årsbibliografiska produkterna. Utbildning och installationer bör göras i så god tid att produktion i full skala kan påbörjas vid ingången av kalenderåret 1983.

Vid själva övergången till nytt system bör årsbibliografiredaktionen helt satsa på att få till stånd en löpande årsbibliografisk produktion med hjälp av LIBRIS. Den nuvarande eftersläpningen i framställningen av årsbibliografien bör avarbetas i särskild ordning.

2 Remissyttrandena

Yttrandena över granskningspromemorian (1980:8) Behovet av information om statliga publikationer har lämnats av riksdagens förvaltningskontor (RFK), riksdagsbiblioteket, kungl. biblioteket (KB), statskontoret, delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), forskningsrådsnämnden, Sveriges allmänna biblioteksförening, Svenska kommunförbundet, Bibliotekstjänst AB och Tekniska Litteratursällskapet (TLS).

Över den andra granskningspromemorian (1981:1) Produktion av årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer har yttranden inhämtats från RFK, KB, statskontoret, DFI, UHÄ, Svenska Kommunförbundet, Statsanställdas förbund - avd. 2203, Riksdagens ST-förening - avd. 419 av Statstjänstemannaförbundet samt Riksdagens SACO/SR-förening.

RFK har hört riksdagsbibliotekets överbibliotekarie, till vilkens yttrande förvaltningskontoret hänvisar.

UHÄ har bilagt yttranden från universitetsbiblioteken i Uppsala, Linköping, Lund och Göteborg. Ämbetet instämmer i huvudsak med vad dessa universitetsbibliotek framfört.

2.1 Behov av information om statliga publikationer

Remissinstanserna har genomgående instämt i granskningsresultatet att det finns ett behov av information om statliga publikationer.

Således anser KB att den utförda enkätundersökningen och intervjuerna, utan att vara särskilt ingående eller omfattande, dock gett klara belägg för att det finns ett uttalat behov av information om statligt tryck i ungefär samma utsträckning som hittills.

KB, DFI, UHÄ, Sveriges allmänna biblioteksforening, Svenska kommunförbundet, Bibliotekstjänst AB och TLS understryker särskilt behovet av aktuell sådan information. Den nuvarande eftersläpningen i utgivningstakten har varit ett stort problem för avnämarna.

I den förstnämnda promemorian föreslås vissa rationaliseringsåtgärder, som kan vidtas utan att en eventuell omläggning av produktionen till ADB sker, bl.a. namnändring av årsbibliografin, visst urval av det material som tas med i bibliografin, vissa översättningar till engelska, inskränkning av dubbelkatalogisering samt ändringar beträffande vissa administrativa rutiner hos riksdagsbiblioteket. Dessa förslag har nästan genomgående lämnats utan erinran.

I förslaget om att ändra publikationens namn till Bibliografi över Sveriges statliga publikationer för år 19XX instämmer alla utom TLS. Sällskapet anser att det i ett datorstött registersystem är olämpligt att publikationstitlar börjar med ord som är alltför generella och föreslår i stället namnet Sveriges statliga publikationer. Bibliografi för år 19XX.

Beträffande urvalet av det material som skall tas med i årsbibliografin anser DFI att det är ytterst viktigt att urvalsprinciperna klart redovisas. UHÄ finner att det visserligen behövs en gallring av innehållet, jämfört med nuläget, men också att det i vissa fall finns behov av en utökning, bland annat med sådana publikationer som de statliga myndigheterna ger ut genom kommersiella förlag.

Förslaget att publikationerna i årsbibliografin bör katalogiseras enligt SKR:s miniminivå (Svenska katalogiseringsreglers miniminivå) i stället för nuvarande mer omfattande katalogisering tas upp av ett par remissinstanser. Sålunda anser KB att SKR:s miniminivå är möjlig att generellt använda för årsbibliografin. TLS förordar att enkla registreringsprinciper tillämpas även om man härigenom förbigår bibliografisk fulländning. Gentemot detta hävdar Bibliotekstjänst AB att tidsvinsten vid katalogisering av svenskt material på miniminivå är obetydlig. Att med trycket i handen registrera samtliga uppgifter går snabbt. Att i efterhand komplettera en minimipost med övriga uppgifter tar mycket längre tid och det förutsätter i regel att man har tillgång till trycket anser bolaget.

2.2 Utredning om ADB-framställning av årsbibliografin

I den förstnämnda promemorian framhölls att en utredning borde göras angående den tekniska framställningen av årsbibliografin. Detta borde ske i en andra utredningsetapp med den inriktningen att de nuvarande manuell rutinerna på riksdagsbiblioteket jämfördes med en ADB-produktion inom LIBRIS ram. Beträffande detta förslag har remissinstanserna haft följande synpunkter.

KB anser att LIBRIS är det enda tänkbara alternativet för ADB-produktion. Om årsbibliografin framställs med hjälp av LIBRIS, skulle riksdagsbiblioteket, KB och vissa universitetsbibliotek genom en lämplig arbets-

fördelning kunna göra besparingar i form av minskad dubbelkatalogisering. Ett annat skäl är att materialet snabbt skulle bli tillgängligt för samtliga LIBRIS-bibliotek.

Även riksdagsbiblioteket anser att det troligen är riktigt att det enda ADB-system som kan komma i fråga är LIBRIS, men biblioteket anser att ett slutligt omdöme bör anstå tills frågan har prövats förutsättningslöst. Enligt DFI är LIBRIS ett intressant alternativ. Dock bör ett tredje alternativ, mini- eller mikrodatortillämpning, också tas med i jämförelsen.

Det enda remissorgan som anser att LIBRIS ej bör komma i fråga i jämförelsen är TLS som motiverar sin inställning med att en anslutning till LIBRIS ytterligare kommer att försena och i längden fördyra utgivningen av årsbibliografin. Behovet av snabbhet i utgivningen och en effektivare distribution av informationen till samhällets och näringslivets organisationer kan enligt TLS lösas genom en enklare databehandling.

Ett par remissorgan anknyter till promemorians diskussion om prissättning av årsbibliografin, nämligen Sveriges allmänna biblioteksförbund och Svenska kommunförbundet, som betonar vikten av en kostnadsfri distribution av årsbibliografin till bl.a. de kommunala biblioteken. DFI anser dock att om man ser frågan om prissättningen i ett längre perspektiv, så är det inte självklart att man skall räkna med en fortsatt gratisdistribution. Så t.ex. tar ju KB ut avgifter för de nationalbibliografiska publikationer som KB svarar för.

Statskontoret sätter för sin del i fråga om inte ansvaret för årsbibliografiutgivningen bör föras över till KB bl.a. för att uppnå en organisatorisk samordning av utgivningen av de nationalbibliografiska publikationerna och annan, därmed jämförbar, bibliografisk verksamhet. Enligt statskontorets mening föreligger en klar risk för att statsmyndigheternas publikationer ägnas ett oproportionerligt stort bibliografiskt intresse om uppgiften med årsbibliografin ligger kvar hos riksdagsbiblioteket. Å andra sidan anser dock statskontoret att kraven från de vetenskapliga biblioteken på en omfattande och djupgående redovisning talar för att ansvaret för årsbibliografin bör föras över till KB.

Statskontoret föreslår därför att riksdagens revisorer i en fortsatt översyn helt förutsättningslöst prövar om riksdagen behöver hålla resurser för årsbibliografin inom riksdagsbiblioteket.

Bibliotekstjänst AB framhåller däremot i sitt remissvar att man är övertygad om att riksdagsbiblioteket med sina kanaler till myndigheterna bör vara den instans som skall samla in materialet och svara för katalogiseringen.

2.3 Produktionen av årsbibliografin

I den andra granskningspromemorian (1981:1) föreslås en övergång från de nuvarande manuella rutinerna till LIBRIS-rutiner för framställningen av årsbibliografin m.m. Förslaget baseras på en jämförelse mellan de båda produktionsalternativen. Valet av LIBRIS-systemet för ADB-behandling- en motiveras i granskningspromemorian av att det är ett redan befintligt system som används av de svenska forskningsbiblioteken.

När det gäller LIBRIS-systemet som ADB-alternativ är det enbart DFI och UHÄ som sätter i fråga detta val. DFI anser att LIBRIS troligen är det intressantaste alternativet till nuvarande manuella rutiner men framhåller att en jämförelse med ett tredje alternativ (mikrodatortillämpning) borde gett en bättre bedömningsgrund.

Bakom UHÄ:s svar ligger yttranden från fyra universitetsbibliotek, av vilka två enbart diskuterar LIBRIS-alternativet. Det tredje biblioteket skulle ha önskat en ytterligare diskussion om alternativen. medan det fjärde vill att LIBRIS kompletteras med ett system med bättre sökmöjligheter.

KB däremot finner att det inte finns anledning att i detta skede överväga andra alternativ än LIBRIS.

Promemorians huvudförslag är att riksdagsbiblioteket lämnar de nuvarande manuella rutinerna och går över till LIBRIS-rutiner för framställningen av de årsbibliografiska produkterna.

Samtliga remissmyndigheter, utom Lunds universitetsbibliotek, instämmer här i. Man reserverar sig dock för vad som senare kan komma fram vid en fördjupad kravspecifikation. Den i LIBRIS-alternativet ökade snabbheten i informationsspridningen om de statliga publikationerna är för flera remissinstanser ett vägande skäl för detta alternativ. Därutöver värdesätts från bibliotekshåll att visst katalogiseringsarbete bara behöver utföras av ett LIBRIS-bibliotek samt att man får en ökad möjlighet att lokalisera de statliga publikationerna. För de bibliotek som erhåller s.k. pliktleveranser skulle en LIBRIS-registrering även innebära ett visst stöd vid leveranskontroll, anser man.

Göteborgs universitetsbibliotek tillstyrker förslaget om en övergång till LIBRIS enbart under förutsättning att genomförandet inte kommer att försena behandlingen av nuvarande restantier.

Lunds universitetsbibliotek framhåller att det är angeläget att en övergång snarast sker till datamaskinell behandling. Eftersom LIBRIS-systemet i dag inte ger tillräckliga sökmöjligheter har Lunds universitetsbibliotek startat ett projekt med registrering av tio årgångar av SOU-betänkanden enligt det s.k. 3Rip-systemet. Förutom den information som finns i LIBRIS registreras då innehållsförteckningar samt figur- och tabelltexter i betänkandena. Biblioteket anser att detta system till försvarbara kostnader ger långt större sökmöjligheter än vad LIBRIS erbjuder. För registreringen krävs dock förutom LIBRIS-terminalen även en ordbehandlingsdator.

Statskontoret anför när det gäller kostnadsberäkningarna att de redovisade kalkylerna inte följer vedertagen praxis för investeringskalkylering, bl.a. nuvärdeskalkylering. Avsaknaden av en sådan försvarar utvärderingen av kalkylerna, anser verket.

Flera andra remissinstanser uttrycker viss tveksamhet beträffande ett par av kalkylposterna. Sålunda anser såväl KB som statskontoret, Linköpings universitetsbibliotek och Riksdagens SACO/SR-förening att de beräknade investeringskostnaderna för kravspecifikation, system- och programutveckling är svårbedömbara. I vissa fall anses investeringskostnaderna underskattade.

Tre universitetsbibliotek, nämligen Uppsala, Linköpings och Göteborgs, hävdar att erfarenheterna av LIBRIS visar att förkalkylerade ekonomiska besparingar inte kan förverkligas vid drift. Två av biblioteken anser också att registreringskostnaderna bör vara väsentligt högre än vad som beräknats i granskningspromemorian. Samtliga tre bibliotek finner dock att den samhällsekonomiska vinsten på grund av den ökade snabbheten vid hanteringen är så uppenbar att den motiverar en övergång.

Statskontoret pekar på att besparingsmöjligheterna vid katalogisering av statliga publikationer inom andra bibliotek inte är medräknade i LIBRIS-alternativet. Dessutom bör enligt statskontoret den besparingen göras att antalet katalogkort per publikation begränsas till maximalt två i LIBRIS-

alternativet, i stället för de tre katalogkort som förutsatts i kalkylen. Statskontoret finner också att LIBRIS-alternativet - i motsats till det manuella alternativet - omfattar automatiska kontroller av materialet och att alternativen därför inte är helt jämförbara. LIBRIS-alternativet skulle alltså innebära ytterligare fördelar.

Riksdagsbiblioteket tar i sitt remissvar upp frågan om användandet av SKR:s miniminivå vid katalogiseringen. Användandet av denna skulle enligt biblioteket innebära att den bibliografiska beskrivningen inte motsvarar nyförvärvslistans nivå. I miniminivån tas exempelvis vid samfällid utgivning av ett alster från flera myndigheter blott med den förstnämnda myndigheten, medan man i årsbibliografin måste ta med samtliga. Vid katalogisering på miniminivå utelämnas vidare i de flesta fall undertitlar och deltitlar. Katalogiseringsnivån för de statliga publikationerna bör enligt riksdagsbiblioteket ingående diskuteras vid utarbetandet av kravspecifikation.

Statskontoret och Uppsala universitetsbibliotek anser att den föreslagna årliga offertförfrågan hos olika tryckerier inte torde vara ett bra alternativ med tanke på den begränsade upplagan samt den tid som går åt för att få fram beslut. Flerårskontrakt anses vara mer förmånliga. Erfarenheterna från KB:s produktion av nationalbibliografen bör utnyttjas. Vidare betonar riksdagsbiblioteket vikten av noggrannhet vid kommande kravspecifikation och systemarbete.

Göteborgs universitetsbibliotek, Svenska kommunförbundet, Riksdagens ST-förening samt Riksdagens SACO/SR-förening instämmer samtliga i granskningspromemorians förslag om att en engångsinsats görs för att katalogisera restantierna. Göteborgs universitetsbibliotek anser att möjligheterna att erhålla särskilda medel för en sådan engångsinsats, inte bara från DFI utan också från andra tänkbara källor, bör undersökas.

Beträffande frågan om prissättning av de årsbibliografiska produkterna finner statskontoret att en avgiftsbeläggning av årsbibliografen bör övervägas. För LIBRIS-framställda produkter gäller att varje produkts särkostnader skall ligga till grund för prissättningen. DFI påpekar att effekterna av den nu pågående utredningen om ett taxesystem för LIBRIS bör studeras närmare innan man definitivt beslutar om produktionsmetod.

I granskningspromemorian har vidare redovisats de direkta konsekvenserna för riksdagsbiblioteket vid en övergång till LIBRIS.

När det gäller de tidsinbesparingar som räknats fram anser såväl riksdagsbiblioteket som riksdagens ST-förening och SACO/SR-förening att dessa enligt LIBRIS-alternativet förefaller något optimistiskt beräknade.

Riksdagens ST-förening påpekar att den genom LIBRIS ökade tillgängligheten av årsbibliografimaterialet kan förväntas medföra ökade förfrågningar, fotokopieringar och utlåningar. Den särskilda tillämpningen av SKR-katalogiseringen kan bli något mer komplicerad vid LIBRIS-tillämpning. Årsbibliografiredaktionen har redan reducerats med en deltidssamarbetande till tre personer. För terminalarbete rekommenderas maximalt två timmar per dag och person. Föreningen sätter därför i fråga om någon reell arbetsminskning är att påräkna. Föreningen utgår från att den fysiska arbetsmiljön skall anpassas för terminalarbete innan terminalen börjar användas.

Riksdagens SACO/SR-förening förutsätter därutöver att de speciella krav på lokalernas utformning som den framtida datorbaserade årsbibliografiverksamheten kan komma att ställa, beaktas vid projekteringen av riksdagsbibliotekets lokaler på Helgeandsholmen.

Statsanställdas förbund, avd. 2203 vid riksdagen instämmer i förslaget om en övergång till LIBRIS och framhåller att för deras medlemmar skulle en sådan övergång enbart innebära fördelar.

2.4 Huvudmannaskapet för årsbibliografin

Ett andra huvudförslag är huvudmannaskapet för årsbibliografin. Därvid har konstaterats att det förefaller vara rationellt att riksdagsbiblioteket även fortsättningsvis svarar för årsbibliografin.

Samtliga remissinstanser utom statskontoret kommer också till den slutsatsen att en fortsatt organisatorisk anknytning till riksdagsbiblioteket - åtminstone f. n. - är förmånligare än en överföring av den årsbibliografiska verksamheten till KB.

KB anser att det inte finns något som direkt talar för att all nationell bibliografisk verksamhet måste bedrivas av KB. Viss nationell bibliografering utförs redan av Bibliotekstjänst AB utan olägenheter. Vidare pågår genom DFI en utveckling mot ökad spridning av ansvaret på biblioteksområdet genom inrättande av s. k. ansvarsbibliotek, något som också borde kunna inbegripa katalogiseringsarbetet. KB påpekar också att en samordning av katalogiseringen mellan KB och riksdagsbiblioteket för att undvika dubbelarbete mycket väl går att åstadkomma utan att ändra huvudmannaskapet. Utifrån dagens lokal- och personalsituation instämmer således KB i förslaget men tillägger att en mer förutsättningslös prövning av saken kan behöva göras senare.

Uppsala universitetsbibliotek motiverar sitt ställningstagande till förmån för riksdagsbiblioteket med att detta bibliotek har en långvarig erfarenhet av att framställa årsbibliografin och att arbetet baseras på ett material som delvis går utanför normala pliktleveranser. Materialet måste även under alla förhållanden finnas tillgängligt inom riksdagsbiblioteket för riksdagens behov. F. n. katalogiserar KB mindre än 15% av detta material och någon väsentlig förändring är ej att förutse.

Statskontoret å andra sidan påpekar att KB i dag har den kompetens och de kunskaper som fordras för katalogisering av årsbibliografimaterialet enligt rutinerna i LIBRIS. Inom de närmaste åren kommer bibliotekets arbete med sina egna restantier från 1970-talet att vara avklarat och personal kunna frigöras för nya uppgifter t.ex. framställningen av årsbibliografin. Statskontoret anser också att riksdagsbibliotekets personalstyrka även på kort sikt bör kunna anpassas till en förändrad arbetssituation i vilken den årsbibliografiska verksamheten inte längre ingår bland arbetsuppgifterna. En personalminskning kan ske genom att eventuell övertalig personal bereds möjlighet att flytta till andra bibliotek.

Statskontoret föreslår att man i anslutning till det fortsatta arbetet med en kravspecifikation även undersöker möjligheterna till gemensam produktion av Svensk Bokförteckning och årsbibliografin.

DFI understryker särskilt att den föreslagna ansvarsfördelningen förutsätter ett nära och kontinuerligt samarbete mellan årsbibliografiredaktionen och KB.

